spunzătoare celei originale *Iechel*, *Echel* sau *Echil*, ci de cele mai multe ori alterat [1]) Astfel avem intercalarea unui *t* pentru marcarea cluziunii *Ietchel* (a 1707, p 71, 72,) *Ietcăl* (a 1708, p 37), *Etchiel* a 1707, p 254) Altă dată *ţ* săsesc eră redat prin *gh* · *Ghiercăl*, căci aşà îl percepeà urechea judeţului de Dlăgopol (Câmpulung) Stanciul (a 1700, p 198, 200) sau prin *h*, de sigur, palatal *Hetchel* (a 1707, p 101) sau *Hetcăl* (a 1707, p 99)

Cum ispravnicul de Câmpulung R Golescul şi pisarul lui Constantin Brâncoveanu de la 1707 şi 1708 vedeau cevà vulgar în pronunţarea numelui judeţului sas cu *h*, ca în hiiu, hiică, hiert în loc de fiu, fiică, fiert, au crezut de cuviinţă să-i scrie numele cu *f*, cum de sigur că îl şì pronunţau Astfel se explică scrierile hiperurbane *Fechil* (a 1700, R Golescul, p 167, 169) sau cu *ch* dublu, probabil tot pentru marcarea cluziunii ca şì în cazul intercalării unui *t* *Fechchel* (a 1707, p 171, 172), sau cu intercalarea lui *t* . *Fetchel* a (1707, p 67, 72, 74, 97, a 1708, p 78), *Fetchiel* (a 1707, p 99, 100, 405, 406, a 1708, p 254, 255) Câte odată întâlnim pe adresă o grafie, iar în fruntea scrisorii alta. Aşà de pildă pe adresă *Hetcăl*, dar în fruntea scrisorii *Fetchel* (a 1707, p 97, 99), sau în adresă *Fetchiel*, în text *Etchiel* (a 1707, p 254)

CONSTANTIN LACEA

IV

Câteva cuvinte născute din subiecte ori complemente partitive

(*destul*, *deplin*, *-f- deadevăr*, *demâncare* şi *demâncărică*, etc)

Subiectul partitiv este un subiect care nu este avut în vedere în întregimea lui, iar complementul partitiv este un complement extern (obiect pasiv sau direct) din care acţiunea afectează numai o parte

În limba latină partea subiectului sau cea a complementului extern afectată de verb se exprimà prin cazul

[1]) N Iorga, *Braşovul şi Românii* Scrisori şi lămuriri Bucureşti, 1905

BDD-A14791 © 1929-1930 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:26 UTC)

genitiv ori printr'un echivalent prepoziţional (*de, ex* sau *a, ab* + ablativul) ; cf. *In mentem venit de speculo* (Plautus, *Most*, 271) şi *Tibi tuarum virtutum veniet in mentem* (Cicero, *De or.*, 2, 249) alături de *Quotiescunque patria in mentem veniret* (T Livius, 5, 54, 3), *De palla memento* (Plautus, *Asin*, 939) şi *De periculo meminisse* (Cicero, *Sull.*, 43) alături de *Cinnam memini* (Cicero, *Phil*, 5, 17) şi *Meminisse officium suum* (Plautus, *Trin*, 697), *Eam res nos locus admonuit* (Sall, *Iug*, 71, 1) alături de *Mearum me absens miserarum commoneo* (Plautus, *Rud*, 73), etc

La noi s'a păstrat uzul prepoziţionalului cu *de*+acuzativul (în locul ablativului) *Copilul , după ce văzù că nu mai are de nici unele, se puse pe plâns* (Ispirescu, *Leg*, 287) Tot aşa *am de toate* alături de [*Omul*] *neavând toate, zice că nimic nu are* (Konaki, *Poezii*, 268)

În felul acesta se poate întrebuinţà subiectul partitiv după *a fi, a se aflà, a se găsì, a se întâmplà, a lipsì*, etc, iar complementul partitiv după toate verbele a căror acţiune poate afectà atât întreg complementul extern, cât şi numai o parte a lui, d ex. *a face, a lucrà, a săvârşì, a duce, a zice, a mâncà, a luà, a da*, etc ; cf *sânt, se găsesc de toate* şi *avem de toate* ori *Iar Domnul poftindu-l să meargă cu Măria Sa i-au făgăduit că de câte zice că n'au apucat să-şi ia de la Mitropolie, de nici unele nu-i va lipsì, ci-i va da de toate* (Radu *Popescu*, 80) [1]) *Apoi tu de-acestea să faci cu mine?* (Sbiera, *Pov*, 16) *Îs trei fii a lui Novac, De trei ori ţar'au prădat Pe-unde merg d'acèle fac* (Bibescu, *Poezii pop*, 317). *Să fie trimis ei înainte un Turc la Moscali de au strigat de-a pîcii* (Let[2], II, 107, Nic Costin)

Complementul partitiv cu *de* este des întrebuinţat mai ales într'o seamă de locuţiuni Aşa sânt : **a aveà de gând, ~ de cuget**, care nu pot fi interpretate decât ,,a aveà gândul, cugetul, intenţia, a voì să ..'', nu şi ,,a aveà pentru gândit'' sau ,,pentru cugetat (*Ai de gând să mergi mai târziu*, Alec-

[1]) Complement ori atribut partitiv poate fi genitivul cu *de*+acuzativul în *Dându-i şi de boeri petrecători până la margine* (*Let*[2], II, 331)

BDD-A14791 © 1929-1930 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:26 UTC)

sandri, *Poezii*, 306, *Poeziile ei am de gând să le tipăresc*, C Negruzzi, I, 76, dar cf *N'au gând să-i deschidă*, Creangă, *Pov*, 311, *De ai gând să ne iubim, Vină 'n crâşmă să bem vin*, Jarnik-Bârseanu, *Doine*, 388), **a aveà de grijă**=„a aveà grijă", **a băgà de seamă**=„a băgà seamă" *Ai de grije, bagă de seamă ce faci!* (Reteganul, *Pov. ard*, I, 31, dar cf *Acum să ai grije, că maică-ta merge la o nuntă* (Barac, *Til—Buh*, 9) şi *Învăţătoriule, au nu bagi samă că perim?* (*Noul Testament* a 1648, ap Gaster, *Chrest*, I, 128)

Dintre locuţiunile cu *aveà* sânt mai puţin sigure **a aveà de furcă** [=„de luptat"] **cu cinevà**, în care *de* poate fi şi final (*Ce crezi? Avem de furcă?* Vlahuţă, *Nuv*, 18, *Se luă la luptă cu el, dar n'avù mult de furcă*, Stăncescu, *Basme*, 236, *O să aveţi cu dânsul de furcă*, etc, locuţiunea se întâlneşte şi la Greci, cf P Papahagi, *Par. Ausdr*, 151), **a aveà de lucru** „a aveà lucru, treabă" ori „de lucrat", „pentru lucrare", **a aveà, a face, a da de mâncare** „a aveà, a face, a da mâncare" ori „pentru mâncat sau mâncare" (*Du-te'n casa cui te are ca să-ţi dee de mâncare*, Tiktin, *DRG*, cf însă şi *a-i da cuiva de-ale mâncării sau de-ale gurii*), chiar şi **a face** şi **a-şi face de lucru** „a pricinui osteneală", „a da de lucru" sau „de lucrat" şi „a-şi căuta ocupaţiune", „de lucru" sau „de lucrat" (*Simina îşi făceà mereu de lucru prin şopron*, Slavici, *Conv Lit*, XII, 429), **a (-şi) găsì de lucru** „a (-şi) găsì lucru sau treabă" sau „cevà pentru lucru" sau „pentru lucrat" **a prinde de veste** „a prinde veste" sau „cevà de vestit" (*Şerban Logofătul iar prinse de veste şi se ascunse*, Let, II, 205, Neculce, *Nici n'aveţi să prindeţi de veste când vom ajunge*, Xenopol, *Br*, 11, *Faţa mi se aprindeà şi mânia-mi întunecà ochii fără să prind de veste*, Delavrancea, *P* 204, dar şi **a prinde veste**, Dosofteiu, *Vieţile Sfinţilor*, Sept 22), **a da de veste** alătuì de **a da** şi **a luà veste**, etc Partitivul este clar însă în **a mâncà de dulce, de frupt, de post**

În rândul întâiu prin întrebuinţarea în funcţiune subiectivă şi completivă partitivă, atât după verbe, cât şi după adjective ca *plin, gol*, etc (mai puţin prin cea finală

BDD-A14791 © 1929-1930 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:26 UTC)

și atributivă) au ajuns să fie considerate de nume cuvintele **destul** <*de sătul* (cf *din destul a da, a face din destul, a fi din destul* și *de-ajuns* [1]), *din de-ajuns*, chiar *de destul*. *sau cine ară puteà spune de destulŭ*, Cipariu, *Crest*, 34) *destul de-ți prisosește* (Dosoftieu, *Ps*, 43) [2], **deplin** · *și noi deaca am văzut de a lor bună voe, tocmală și plată de plin ficutu-i-am de la noi această mărturie* (Gaster, *Chrest*, I, 38), *Nu dereptŭ aceaia că nimerilea nu le poate înpleà deplinŭ* (Gaster, *Chrest*, I, 40), *să cade să facemŭ întru totŭ deplinŭ și desăvârșitŭ* [3]) (Gaster, *Chrest*, I, 77), + **deadevăr** *deadevărŭ grăescŭ voao* (Gaster, *Chrest*, I, *7, 29); **demâncare, demâncărică** *La han am găsit și demâncărică* (cf însă și *demâncat*, unde *de* este final *ia dă tu flăcăului demâncatul*, Eminescu, *Conv. Lit*, IV, 298), etc

Mai nouă este exprimarea complementului prin *din* (*dintru* înainte de vocală) + acuzativul *și așa trupulŭ lu H*[*risto*]*s să mănânce și den sângele lui să bea* (Cipariu, *Crest*, 34). *Să mai stâmpăr din cea jale* (Jarnik-Bârseanu, *Doine*, 132). *Mai uiți din supărare* (ibid, 414) Tot așà *a rupe, a tăià, a mâncà, a gustà din pâine* sau *dintr'o pâine*, ș a

Aceste cazuri sânt evidente Dar nu totdeauna avem putința să deosebim complementul partitiv exprimat cu *de* sau *din* + acuzativul de alte funcțiuni sintactice exprimate în același chip modală, cauzală, finală, etc (cf *deadinsul, deamănuntul, de nou, de tot*, etc)

---

[1]) Tot complement partitiv, dar nu obiect pasiv (direct), ci predicativ, este în legătură cu *a fi Destul ne era a cunoaște cât erà de mare du rea sa* (Ms s XV II, Gaster, *C r st*, II, 85), cf și *Că destul mă'm supărat Și nimic n a n căpătat* (Jarnik-Bârseanu, *Doine*, 215)

[2]) Ca și *destul*, și în legătură cu *a fi Și toate au fost deplin, nimic lipsind* (*Let*[2], III, 332, Gheorgh) După Kr Sanfeld, *Linguistique balcanique, problèmes et résultats*, Paris, 1930, p 87 „*destul* „assez", „suffisant" formé de *d + sătul* de lat *satullus* comme bulg *dosta* de *do sita*"

[3]) Născut din întrebuințarea finală a lui *de*, cf *Lemne, slavă Domnului, sânt de ajuns și de'ntrecut în pădure* (*Conv Lit*, X, 381) *Mare pagubă și peire desăvârșit* (Ms de pe la 1705, Gaster, *Chrest*, I, 354).

BDD-A14791 © 1929-1930 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:26 UTC)